

הצילו את האיכר מהדוב

- אלכסנדר יעקובסון
- 06.04.2013
- 20:00

אין ספק, אלה שהכניסו את הצעת חוק יסוד: ישראל - מדינת הלאום של העם היהודי, של אבי דיכטר מהכנסת הקודמת, להסכם הקואליציוני שבין הליכוד ל"הבית היהודי" אוהבים מאוד את המדינה היהודית. גם הדוב אהב את ידידו האיכר – הדוב מהמשל הידוע על "שירות דוב". ראה הדוב שידידו נרדם ועל מצחו התיישב זבוב טורדני; התעוררו אהבת הדוב לידידו וכעסו על המטריד; הרים הדוב סלע והטיחו בחוזקה - ישר על הזבוב. ואכן, הזבוב נהרג; אבל גם המצח לא יצא בשלום. שירות הדוב העיקרי של הימין למדינה היהודית הוא כמובן ברעיון של ארץ ישראל השלמה. אבל גם הצעת החוק האמורה היא שירות דוב לא קטן.

למשמע הרטוריקה המלווה הצעה זו אפשר לחשוב, שהמדינה היהודית היא יתומה חוקתית. האמת היא, שהמדינה היהודית מעוגנת היטב בחוקי היסוד הקיימים, המגדירים את ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. למרות הדגשת היתר האובססיבית של היות ישראל מדינת-לאום יהודית, שהצעת החוק מתאפיינת בה, לא נאמר שם, בניגוד למה שנטען, שהאופי היהודי של המדינה גובר על אופיה הדמוקרטי; וברור, שבית המשפט העליון לא יאמץ פרשנות זו אפילו תתקבל חלילה הצעה זו בניסוחה הנוכחי.

אבל ההצעה כולה מערערת, בכוונת מכוון, את האיזון הרטורי בין שני אפיוני היסוד של המדינה – זה היהודי וזה הדמוקרטי. אין להקל ראש בכך. טקסט חוקתי הוא גם טקסט חינוכי – במקרה הזה, אנטי-חינוכי. זוהי מתנה גם לאלה שתפישת המדינה היהודית שלהם היא אנטי-דמוקרטית וגם למתנגדים האידיאולוגיים של המדינה היהודית בארץ ובעולם, שישמחו לקבל חיזוק כזה לטענתם, שמדינה יהודית ודמוקרטיה אינן יכולות לדור בכפיפה אחת. מלבד זאת יש בהצעת החוק גם כמה הוראות ספציפיות בעייתיות מאוד, לרבות הניסיון הנואל לפגוע במעמד הערבית כשפה רשמית שנייה.

שרת המשפטים כבר הודיעה, [שהיא שוללת לחלוטין את הצעת החוק](#). יש לקוות, שגם יאיר לפיד ומפלגתו ינהגו כך. אם רוצים לעסוק בעניין המדינה היהודית בחוקה, יש לעשות זאת בדרך אחרת לגמרי: לא כדי לומר שהמדינה איננה סתם יהודית אלא יהודית בריבוע, אלא כדי לשים את הביטוי "מדינה יהודית" במקומו הנכון. מקום זה אינו בהוראות בדבר זכויות האדם (לשם הגיע בשל אילוצי הפוליטיקה התחקיתית), אלא במבוא לחוקה ו/או בסעיפי הפתיחה החגיגיים שלה, הכוללים, בחוקות רבות, אמירות בעלות צביון אידיאולוגי.

ראוי לנצל הזדמנות זו (אם תבוא) כדי להגדיר את שני מונחי המפתח האלה – המדינה היהודית והמדינה הדמוקרטית. הייתי מציע להגדיר מדינה יהודית כמדינה המממשת את זכותו של העם היהודי להגדרה עצמית ועצמאות לאומית; ומדינה דמוקרטית כמדינה שהריבונות בה נמצאת בידי כלל ציבור האזרחים, לרבות המיעוט הלאומי הערבי. זהו נוסח הקרוב לניסוחים המופיעים במבוא ובסעיפי הפתיחה בחוקות של כמה מ"הדמוקרטיות החדשות" באירופה הפוסט־קומוניסטית. חוקות אלה – שזכו לברכת המוסדות האירופיים – כוללות הגדרה מפורשת של האופי הלאומי של המדינה, תוך כדי ציון העם שהמדינה מעניקה לו עצמאות לאומית. אך לצד זאת הן מדגישות, שהריבונות – השליטה במדינה – אינה נמצאת בידי לאום הרוב באופן בלעדי, אלא בידי כלל ציבור האזרחים, לרבות המיעוטים הלאומיים, עיקרון המגולם בזכות הבחירה הכללית.

ועד שניתן יהיה להסדיר את העניין באופן כזה – יש למנוע קלקול חמור של מערכת חוקי היסוד הקיימת.